

Larven in hoofdjes van *Arctium lappa* L. In N.- en Z.-Holland. Door mij in duinen bij Bloemendaal gevonden (fig. 21). De lengte is 6 mm.

- 3a Vleugels gevlekt 4
 b Vleugels ongeflekt *serratulae* L.
 Algemeen te kweeken uit *Cirsium* en *Carduus* knoppen. De lengte bedraagt 5 mm.
- 4a Dijen verdikt; achterlijf zwart behaard *colon* Meig.
 De larven dezer 6 mm lange groen-gele vlieg leven in de hoofdjes van *Centaurea's* (fig. 32).
 In Limburg aan te treffen.
- b Dijen niet verdikt; achterlijf licht behaard 5
- 5a Achterdwarsader met bruine vlek (fig. 33) *ruficauda* Fabr.
 De larven leven in *Cirsium palustre* L. en *arvense* L. In ons land niet veel aangetroffen.
- b Achterdwarsader zonder bruine vlek (fig. 22) *Winthemi* Meigen.
 Deze soort, waarvan de larven in *Cirsium palustre* L. leven, gelijkt veel op de voorgaande.
 Ze is iets kleiner en heeft een schildje dat niet zoo vlak is. Lengte 5 mm. Van eenige plaatsen bekend, maar niet algemeen.

W. J. KABOS.

LITERATUUR :

- Loew, Die europäischen Bohrfliegen, Wien 1862.
 Schiner, Die österreichischen Trypeten (Verh. zool. bot. Ges., Band VIII, 1858).
 F. Hendel, Trypetidae in Erwin Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, 1927.
 B. de Vos—de Wilde, Contribution a l'étude des larves de diptères Cyclorrhaphes, plus spécialement des larves d'Anthomyides. (Bevat 4 larvebeschrijvingen) Diss. 1935.

NATUURBESCHERMING IN ZUID-AFRIKA.

Wanneer wij in oude geschriften lezen of op oude gravures uit den tijd van de Voor- trekkers zien, hoe de wijde vlakten van het Hooge Veld, het gebied waar thans de Oranje Vrijstaat en Transvaal gevonden worden of van het Kaapland bevolkt werden door onafzienbare wildkudden, dan is dat, wat hiervan tegenwoordig in Zuid-Afrika gevonden wordt, slechts een allerdroevigst restje.

Vóór den tijd, dat onze voorouders de Kaap koloniseerden en de Bantoestammen uit het Noorden komend zich langzamerhand in heel Zuid-Afrika vestigden, bestond er, zooals overal in oorspronkelijke, niet door de beschaving bedorven gebieden, een evenwicht tusschen de hoeveelheid wild en de inheemsche bevolking (Hottentotten en Boschjesmannen), die zich hiermede voedde. En met de vestiging van den blanke (1652) en de komst van den Bantoe verdween niet alleen het wild voor het allergrootste gedeelte, doch ook de oorspronkelijke bevolking, zoodat hiervan nog slechts armelijke restjes over zijn, die zich bovendien meestal vermengd hebben met Bantoes en blanken. En ook verdween het oorspronkelijke bosch, voor zoover aanwezig, voor een zeer groot gedeelte, want overal werd dit door de Bantoes, veehouders en landbouwers, weggebrand of door de blanken voor de houtindustrie gekapt, zoodat hiervan tegenwoordig eveneens slechts resten over zijn. Zeer juist is het woord van MAX O'RELL, dat het grootste deel van Zuid-Afrika is „scarcely more clothed than the natives who inhabit it”.

Wij moeten tegenwoordig wel het feit accepteren, dat er in Zuid-Afrika, dat ten behoeve

van de landbouw en vooral van de veeteelt vrijwel geheel in „plaatsen” verdeeld is, voor de groote wildkudden geen plaats meer is. En wij moeten dankbaar zijn, dat de Unie-regering, sommige provinciale gouvernementen en enkele particulieren, doordrongen van de groote

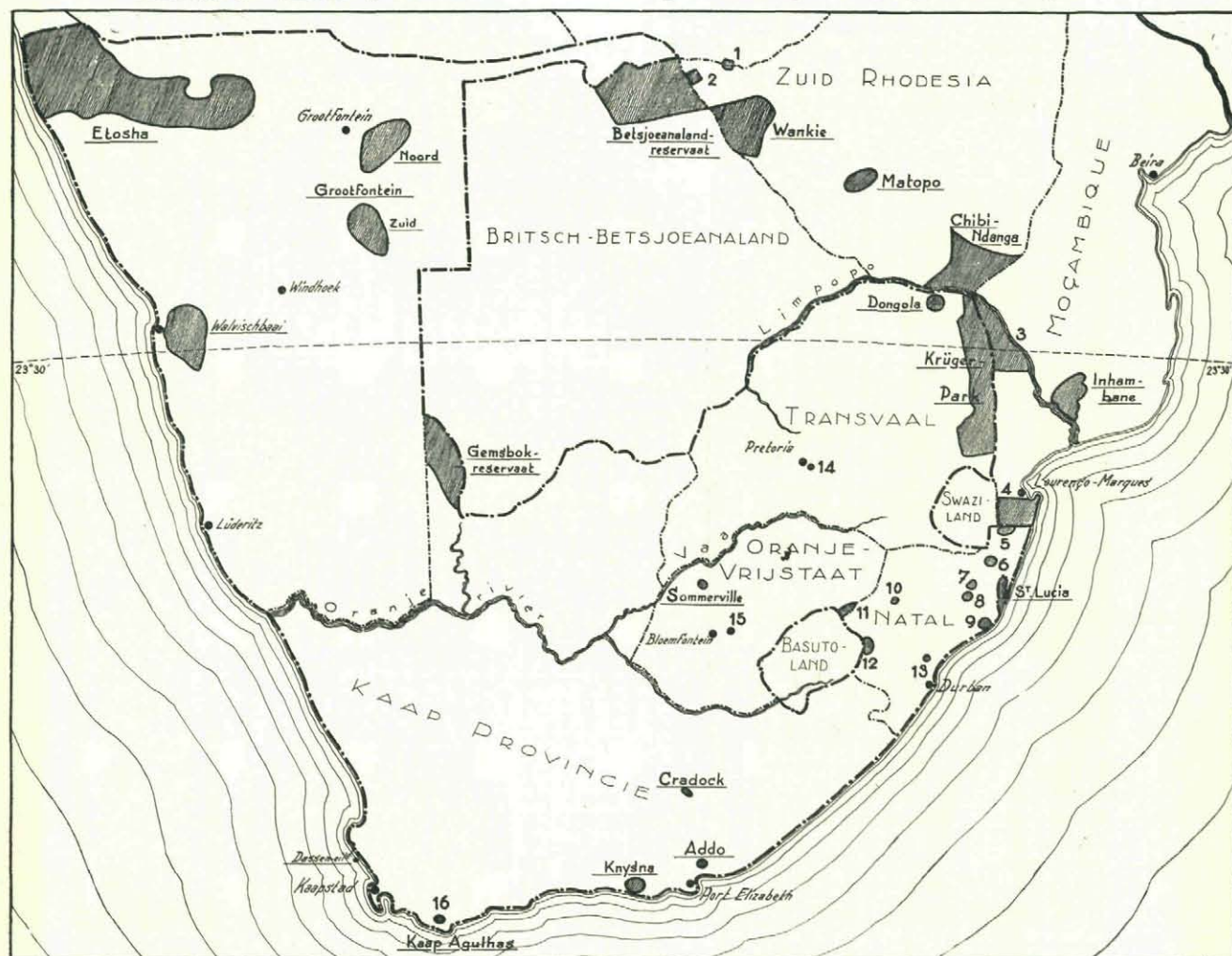

Fig. 1. Kaart der Zuid-Afrikaansche natuur- en wildreservaten (1938). 1. Victoria-Vallen-reservaat. 2. Kazuma-reservaat. 3. Limpopo-reservaat. 4. Matupo-reservaat. 5. Ndumu-reservaat (antilopen en nijlpaard). 6. 'Mkusi (antilopen, leeuw). 7. Hluhluwe. 8. 'Mfolosi. 9. Richardsbay-reservaat. 10. Waschbank (sabelantiloo). 11. Drakensberg National Park. 12. Giant's Castle (elandantiloo). 13. New Hannover (rood hartebeest). 14. Groenkloof-reservaat. 15. Krüger's Drift. 16. Bontebokkenpark bij Bredasdorp. Van de andere op de kaart aangegeven reservaten is Etoosha belangrijk als wildreservaat; Dongola is een botanisch reservaat en in het Walvischbaai-reservaat wordt o.a. *Welwitschia mirabilis* beschermd.

natuurverarming, die er in Zuid-Afrika in de laatste eeuwen heeft plaatsgevonden, nog bijtijds een aantal grootere en kleinere wildreservaten gesticht hebben.

Tijdens de excursie der 16 Hollandsche biologen in Zuid-Afrika, waaraan ik van begin

September tot eind October 1938 deelnam, was er vanzelfsprekend geen gelegenheid alle natuurreservaten van de Unie van Zuid-Afrika te bezoeken. Wel heb ik deze op bijgaand kaartje (fig. 1) zooveel mogelijk alle aangegeven; voorzoover deze niet bezocht werden en dus ook niet nader beschreven zullen worden, heb ik waar mogelijk kort vermeld, welke diersoorten er speciaal beschermd worden. Ook het Dassen-eiland, waar tienduizenden Pingoeins (*Spheniscus demersus*) broeden en dat weliswaar onder bescherming van het Gouvernement staat, maar waar toch groote hoeveelheden eieren verzameld worden en verschillende kleine eilanden, de „broedplaatsen” van talrijke zeeleeuwen of beter zeeberen (*Arctocephalus capensis*), welke er soms beschermd worden, zijn hieronder niet nader genoemd.

Fig. 2. Een *Podocarpus* in het oerbosch van Knysna. Uit de grootte van de man die rechts van de boom staat kan men de hoogte van de boom ongeveer afleiden.

tropisch dicht woud, waaraan gemakkelijk drie verschillende etages onderscheiden kunnen worden. De hoogste boomsoort van dit bosch is het geelhout (*Podocarpus longata* en *P. falcata*), de eenige indigene Coniferen van Zuid-Afrika, die een hoogte van 40 à 50 meter bereiken kunnen (fig. 2). Jammer genoeg heeft men hier vroeger tallooze dezer woudreuzen ten behoeve van de houtindustrie gekapt, zoodat er maar betrekkelijk weinig heel hoge exemplaren over zijn. De middelste etage wordt gevormd door allerlei boomsoorten, w.o. van groote waarde, zooals het stinkhout (*Ocotea bullata*, een Lauracee) dat vooral in de meubelindustrie gebruikt wordt, ijzerhout (*Olea laurifolia*, een Oleacee) en *Gonioma Kamassi* (een Apocynacee), die ongeveer even hoog zijn als een goed opgegroeid Europeesch bosch en hieronder vindt men een ondoordringbare zône van lianen, Cycadeae, boomvarens, lage struiken, jonge exemplaren der zoeven genoemde boomsoorten, enz.

Met de ontbossing van groote deelen van dit gebied is ook de humuslaag, die de berg-

1. Het oerbosch van Knysna.

Aan de Zuidkust van het Afrikaansche Continent, in de smalle, vochtige en onder de invloed van de Mozambiqueestroom warme kuststrook, bevindt zich een der weinige groote boschcomplexen van de Unie van Zuid-Afrika en hoewel dit gebied vroeger grooter geweest is, omdat ook hier groote oppervlakten geheel ontboscht zijn, is dat, wat nu nog over is, van een zoo groote schoonheid, dat ik niet aarzel, dit een der mooiste deelen van Zuid-Afrika te noemen. Daarbij komt, dat deze oerboschen, gedeeltelijk op de hellingen van het Outeniqua- en Tzitzikama-gebergte gelegen, op zeer oordeelkundige wijze door het Gouvernementsboschbedrijf beheerd worden: groote oppervlakten worden hier herbebosscht, en bovendien wordt hier gepoogd het oorspronkelijk woud terug te krijgen. Het behoeft geen betoog, dat door deze herbebossching het klimaat tevens gunstig beïnvloed zal worden en dat Zuid-Afrika, dat jaarlijks een groote hoeveelheid hout voor zijn spoorwegen, zijn mijnen e.a. moet importeerden, tracht, waar zulks mogelijk is, zijn eigen houtproductie op te voeren. Op vele plaatsen van de Unie ziet men dan ook kortgeleden geplante *Pinus*- en *Eucalyptus*-boschen.

Het bedoelde oerbosch, dat niet alleen bij Knysna, doch ook op enkele andere plaatsen aan de Zuidkust bijv. bij de Grootrivier gevonden wordt, is een echt

hellingen bedekte, verdwenen en daarom is het thans zeer moeilijk het oorspronkelijke bosch wederom ter plaatse te doen opgroeien. Het Gouvernementsboschbedrijf bevordert dit echter door hier uitheemsche, gemakkelijk groeiende houtsoorten, als verschillende soorten *Eucalyptus* en *Pinus* aan te planten. Onder deze jonge aanplantingen vormt zich weer een humuslaag en hierin kunnen nu de inheemsche boomsoorten opgroeien. Als het aangeplante bosch na een 40 jaar kapbaar zal zijn, zal zich in de schaduw hiervan, naar men hoopt, het oorspronkelijke bosch geregenereerd hebben. En werkelijk konden wij ons op verschillende plaatsen er van overtuigen, dat de belangrijkste vertegenwoordigers van het oorspronkelijke bosch als ondergroei in de *Eucalyptus*- of *Pinus*-plantages aangeslagen waren. Door deze aardige indirecte methode zal dus het oorspronkelijke bosch wederom terug kunnen keeren op de gronden waar het, vóór de blanke beschaving het uitroeide, thuis hoorde. Van de plm. 200.000 HA die het Gouvernement hier bezit, beslaat het oorspronkelijke bosch thans nog ongeveer 34.000 HA; plm. 30.000 HA zijn aangeplant bosch en plm. 20.000 HA zullen nog beboscht worden. De rest is hiervoor ongeschikt.

Het Knysna-oerbosch herbergt tal van tropische vogelsoorten, waarvan de Knysna-loerie (*Turacus corythaix*), een fraaie groene vogel met roode vleugels, wel de meest bekende is. Ook vindt men er nog verschillende kleinere antilopensoorten, zooals de boschbok (*Tragelaphus sylvaticus*) en zelfs nog een kleine uit slechts een dozijn bestaande kudde olifanten (*Loxodon africanus*), die zeer zelden in het dichte oerwoud gezien worden en een heel klein restje vormen van de honderden olifanten, die hier 50 tot 60 jaar geleden nog voorkwamen en die gingen drinken en baden in de rivier, waar nu het aardige plaatsje Knysna gelegen is.

2. Addo, het olifantenreservaat.

Van de groote kudden olifanten (*Loxodon africanus capensis*) die eens op verschillende plaatsen in de Kaapkolonie voorkwamen, is thans slechts een heel poover restje over. Bij Knysna vindt men, zooals ik reeds zeide, in het oerbosch nog een kudde van 12 stuks, terwijl een tweede kudde in de omgeving van Addo gevonden wordt en het heeft maar heel weinig gescheeld, of ook deze waren, nu ongeveer 15 jaar geleden, uitgeroeid. Zij deden n.l. te veel schade in de sinaasappelplantages in de onmiddellijke omgeving van Addo, want speciaal in tijden van droogte, als hun natuurlijke verblijfplaatsen een tekort aan voedsel hadden, bezochten zij tot groote schade van de eigenaren de goed geïrrigeerde plantages uit de buurt. Gelukkig heeft men, nadat reeds een groot aantal dieren afgeschoten waren, op het allerlaatste oogenblik toch nog ingezien, dat algeheele uitroeiing te ver zou gaan en heeft men de laatste Addo-olifanten gespaard en hierbij tevens op middelen gezonnen om de schade, die zij aan de plantages zouden kunnen toebrengen, te voorkomen. En dit laatste is schitterend gelukt.

In de eerste plaats heeft men het reservaat, dat ongeveer 7000 HA groot is, geheel omrasterd; niet dat dit iets zou geven tegen deze groote dieren, maar daar de kafferjongens van den „game-warden” JOHNSON iederen dag op inspectie gaan, weten zij, dat de olifanten nog binnen het reservaat zijn, als de omrastering intact bevonden wordt. Is de kudde er doorheen gegaan, dan wordt deze zoo spoedig mogelijk opgezocht en naar het reservaat teruggedreven. Bovendien worden deze olifanten tegenwoordig in de droge, voedselarme tijd bijgevoerd met dezelfde vruchten, waaraan zij eertijds zooveel schade berokkenden, n.l. met voor de consumptie afgekeurde sinaasappelen. Ook is het JOHNSON gelukt, door deze lekkernij steeds dichtbij zijn woonhuis neer te leggen, „zijn” kudde zachtjes aan hierheen te lokken; tenslotte werden de olifanten langzamerhand aan het schelle licht van een schijnwerper gewend en zoo is het voor iedereen thans mogelijk, de geheele sinaasappelenetende kudde 's avonds in het licht van een felle automobiellamp op zijn gemak te bekijken. De kosten van een en ander worden bestreden door de betrekkelijk geringe som, die voor iedere, het reservaat bezoekende automobiel betaald moet worden.

Wel hadden wij 's middags in het reservaat rondrijdend, getracht iets te zien te krijgen van de kudde waarvan JOHNSON steeds ongeveer weet, waar zij te vinden is, maar de betrekkelijk hoge struiken die het reservaat dicht bedekken (vooral *Euchlia undulata*, een Ebenacee en *Portulaccaria*, een Crassulacee, beide olifantenvoedsel) onttrokken en olifanten en buffels (*Bos caffer*) waarvan hier ook nog een troep van ongeveer 200 stuks voorkomt, aan het gezicht. Wel zagen wij er vele duikers (*Sylvicapra grimmii*) en ook enkele boschbokken (*Tragelaphus sylvaticus*).

Toen het goed donker was, stuurde JOHNSON een van zijn jongens er op uit om eens pools-hoogte te nemen; onderwijl wachtte ons gezelschap — langzamerhand was dit tot een 20 man gegroeid — in JOHNSON's huis. Lang werd ons geduld niet op de proef gesteld; na een goed half uur kwam de Bantoe ons halen en gewapend met accu en schijnwerper liepen we, in het donker, achter JOHNSON aan naar een soort van platform, dat op ongeveer 150 M van de uitgelegde sinaasappels gelegen was. Toen allen een goed plaatsje tegen de balustrade van het platform gezocht hadden, ging op JOHNSON's bevel plotseling het licht aan. Daar stond de geheele kudde, die rustig doorging zich aan de sinaasappelen te goed te doen en die zich van het licht niet het minst aantrok. Eigenaardige tegenstelling: vlak achter ons het verlichte huis van JOHNSON, waar de telefoon rinkelde en dicht voor ons echte wilde olifanten! JOHNSON, die zijn dieren individueel kent, vertelde ons, dat de geheele kudde, 25 stuks, present was: wij zien in het licht van de schijnwerper eenige groote stieren, enkele koeien, waarvan er zelfs hunne jongen blijven zoogen en betrekkelijk vele jonge reeds zelfstandige dieren, alle genietend van de sappige vruchten, waarvan wel degelijk de goede uitgezocht worden en andere, rotte, overgeslagen worden.

Dank zij bovengenoemde maatregelen is het dus mogelijk gebleken, de Addo-olifant niet alleen voor uitroeijing te behouden, maar wederom in aantal te doen toenemen. In 1931 waren er nog slechts 19 ex., thans zijn er 26, want tijdens ons verblijf in Zuid-Afrika is er weer een bijgekomen. De Addo-olifanten zijn wat kleiner en bezitten vooral kleinere slagstanden dan de Knysna-olifanten die zeker tot dezelfde stam als de Addo-olifanten behooren; deze verschillpunten moeten m.i. toegeschreven worden aan de minder gunstige voedselomstandigheden, waaronder de Addo-olifanten opgroeien.

Met voldoening mogen wij dus constateeren, dat het Zuid-Afrikaansche Gouvernement, aan wie het Addo-reservaat behoort, op het laatste oogenblik voorkomen heeft, dat deze midden in de beschaving levende olifanten uitgeroeid werden. Op een handige wijze heeft men hier de kool (n.l. de citrusplantages) en de geit (de olifanten) weten te sparen.

3. Particuliere reservaten.

Behalve de groote, vanwege het Uniegouvernement of de provinciale gouvernementen beschermde gebieden, vinden wij in en bij vele steden verschillende kleinere reservaten. Ik denk hier aan een gedeelte van de prachtige botanische tuin te Kirstenbosch, waar de mooie Proteacee *Leucodendron* beschermd wordt, de nature-reserves in Port Elisabeth of bij Grahamstown, en vooral aan het aardige kleine watervogelreservaat in Pietermaritzburg, waar een paar duizend Koereigers (*Bubulcus ibis*) en verschillende andere watervogels (deze laatsten in gering aantal) broeden, en een van de bezienswaardigheden van de stad vormen. Drie jaar geleden, toen men hier met de bescherming begon, broedden er slechts enkele koereigers!

Het particuliere initiatief heeft echter in Zuid-Afrika ook eenige belangrijke reservaten, speciaal wildreservaten tot stand gebracht. Een van de mooiste vogelkolonies dankt hieraan zijn bestaan.

Niet ver van Addo ligt aan de Zondagsrivier de citrusfarm van Mr. WOOLLEY. Slechts enkele jaren geleden is deze begonnen een betrekkelijk gering aantal aan de rivier broedende koereigers, aalscholvers, slanghalsvogels enz. te beschermen en het resultaat is verbluffend. Thans broeden er in de acacia's langs de Zondagsrivier honderden koereigers (*Bubulcus ibis*), vele

blauwe Reigers (*Ardea cinerea*), vele *Ardea melanocephala*, kwakken (*Nycticorax nycticorax*), slanghalsvogels (*Anhinga rufa*), witborst-aalscholvers (*Phalacrocorax lucidus*) en langstaart-aalscholvers (*Phalacrocorax africanus*). In de plantage zag ik zeer vele „tarentalen” (parelhoenders, *Numida mitrata coronata*), die hier speciaal als insectenverdelgers gehouden worden. Verder broeden er enkele tientallen paren Egyptische ganzen (*Alopochen aegypticus*); in de rivier zagen wij een paar bergeenden (*Casarca cana*) met 8 jongen en ook andere eendsoorten; 3 zwarte ooievaars (*Ciconia nigra*) en wat reuzen-zeezwaluwen (*Hydroprogne caspia*) vlogen boven de rivier.

Heel mooi kon hier gedemonstreerd worden, dat, indien er zich in Zuid-Afrika ergens een kern van zoogdieren of van vogels bevindt, zich hieruit onder goede bescherming direct een grootsch dierenleven ontwikkelen kan. Is echter de oorspronkelijke fauna vernietigd, dan is in de meeste gevallen geen herstel mogelijk of slechts na vele lange jaren.

De toenemende verdeling en de inbezitname van den grond voor landbouw en veeteelt had in de meeste delen van de Unie een groote verarming van de fauna, speciaal van de groote zoogdieren ten gevolge. Gelukkig hebben verschillende farmers een algeheele uitroeiing van op hunne bezittingen voorkomende zeldzame soorten antilopen of zebra's weten te voorkomen. Zoo bezit de familie

VAN DER BIJL reeds sinds vele jaren de laatste bontebokkengudden (*Damaliscus pygargus*) in de buurt van Bredasdorp (zuidelijk deel van de Kaap-provincie) op hare „plaatsen” en het stemt tot voldoening, dat de Unieregeering één dezer bezittingen terwille van een troep van meer dan 60 bontebokken kortgeleden heeft aangekocht. Zoo kocht de Regeering in 1937 ook een gebied aan

Fig. 3. Termitenhoop, vernield door het aardvarken (*Orycteropus capensis*). 'Mfolosi, 25 Oct. 1938.

bij Cradock, waar nog een kleine, slechts uit 8 stuks bestaande kudde bergzebra's (*Hippotigris zebra*) leeft, en het is te verwachten, dat deze merkwaardige zebrasoort, waarvan in het wild slechts enkele en dan nog uit maar enkele individuen bestaande kudden voorkomen, thans ook weer in aantal zal kunnen toenemen. De paardantiloo (*Hippotragus equinus*) vindt buiten het Krügerpark op particuliere terreinen nog hier en daar bescherming. Ook wordt in Natal door de gebroeders MOE bij New Hanover een kudde van meer dan 70 roode hartebeesten (*Bubalis caama*) beschermd, ook al een uiterst zeldzame antilooensoort, die elders in Zuid-Afrika slechts bij de Kalahari gevonden wordt, terwijl Mr. E. GRAY bij Waschbank een kudde sabelantilopen (*Hippotragus niger*), de eenige die in Natal voorkomt, bezit.

Wij hadden het groote voorrecht in de Oranje Vrijstaat de „plaats” van den heer KRÜGER, aan de Modderrivier, niet ver van Bloemfontein te bezoeken. De eigenaar, die op zijn bezitting van plm. 3600 HA een groot aantal schapen houdt, beschermt hier eveneens een van de laatste kudden witstaartgnoes (*Connochaetes gnu*) en blesbokken (*Damaliscus albifrons*)¹⁾ en ook een

1) Ook op enkele andere farms van de Oranje Vrijstaat komen deze thans zoo zeldzame antilopen nog voor; het provinciale gouvernement bezit b.v. bij Sommersville een groote kudde blesbokken.

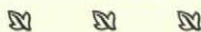
groot aantal springbokken (*Antidorcas marsupialis*), een antilooptsoort die in het Zuiden van Afrika, op droog terrein b.v. in de Karoo, nog vrij talrijk is, en ook hier veelal door het particuliere initiatief beschermd wordt.

Ons bezoek viel in het einde van September, in het laatste gedeelte van de droge tijd. De onafzienbare grasvlakten van de Oranje Vrijstaat waren slechts bedekt met geelachtig hooi en alles maakte een zeer dorre indruk. Des te meer moeten wij het waardeeren, dat de heer KRÜGER op zijn omrasterde bezitting deze antilopen, echte „voedsel-concurrenten” van zijn schapen, beschermt: hij bezit thans 80 witstaartgnoes, 180 blesbokken en enkele honderden springbokken; nog meer kan hij onmogelijk op zijn bezitting houden en het overschot wordt dan ook geregeld afgeschoten. Deze antilopen waren dan ook „echt” wild; voor onze auto's hadden zij, door de ervaring geleerd, een groot respect, geheel in tegenstelling tot het wild in het Krügerpark, dat zich van de talrijke auto's in het geheel niets aantrekt. Het was een prachtig gezicht, deze gnoes, blesbokken en springbokken over de wijde vlakte te zien galopperen, een groote stofwolk achter zich latend. En duidelijk konden wij ons op die wijde vlakte een beeld vormen van de Oranje Vrijstaat vóór de inbezitting door de blanken.

Behalve deze antilooptsoorten herbergt de bezitting van den heer KRÜGER nog een ander, zeer merkwaardig zoogdier, dat echter overdag practisch nooit gezien wordt, n.l. het aardvarken, *Orycteropus capensis*, een dier dat uitsluitend van termiten leeft. En die laatsten zijn er op zijn terreinen bij massa's: overal ziet men hun koepelvormige nesten en groot was ook het aantal gedeeltelijk vernielde nesten: het werk der aardvarkens (fig. 3). Eveneens gewoon was er de „mieren-lijster” (*Myrmecocichla*) die ook bijna uitsluitend van termiten leeft, een donkere merelachtige vogel met korte staart, die ik in Zuid-Afrika uitsluitend daar waar de koepelvormige termitennesten talrijk waren, aantrof.

(Wordt vervolgd)

DR. G. J. VAN OORDT.

VAN ROODE EN VAN ZWARTE SLAVEN- JAGERS EN VEEHOEDERS.

In het Putterbosch aan het fietspad langs de Wilhelminalaan tusschen Driescheweg en Postweg. In de berm is een mierennest, één uit vele van diverse soort en nog wel een van de minst opvallende van alle; slechts een heel klein plekje lichtkleurig opgewoeld zand met enkele potloodwijde gaatjes tusschen de heidetakjes en graspolletjes van fiorien en bochtige smeie. Gewone grauwwzwarte mieren loopen er in en uit (*Formica fusca*), maar heel enkel komt er uit dezelfde nestuitgang ook zoo nu en dan een veel grootere effen geelroode naar buiten kijken: *Polyergus rufescens*, de Amazonemier!

29 Juli — half vijf uur namiddags (zomertijd). Uit de openingen van het Amazonen-nest te voorschijn bruisend stroomt opeens een heel leger van roodhuiden het fietspad op! In dichte slagorde met onregelmatige dwarse gelederen gaat het in gestrekte draf het harde pad af; 2½—3 m lang, bij 2—2½ dm breedte is de heele kolonne, voorafgegaan door enkelingen en gevolgd door eenige losse nakomers. Te tellen zijn ze niet, maar wel te schatten op een duizend stuks.

Een meter of tien verder zwenken ze scherp naar rechts af en in de berm aan de boschkant gaan ze zich verspreiden en tirailleen tusschen de heidetakjes en dorre bladeren. Rij voor rij verdwijnt dan opeens het heele leger de grond in door verschillende gaatjes in de zandberm tusschen de struiken.

Een oogenblik later komt er plotseling leven in de eerst verlaten uitziende gangetjes een paar dm er naast in het fietspad zelf; grauwwzwarte mieren stormen daaruit naar buiten, de meeste